

Гене́за

Тетяна Гільберг
Світлана Тарнавська
Ніна Павич

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

ЧАСТИНА 2

1

КЛАС

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

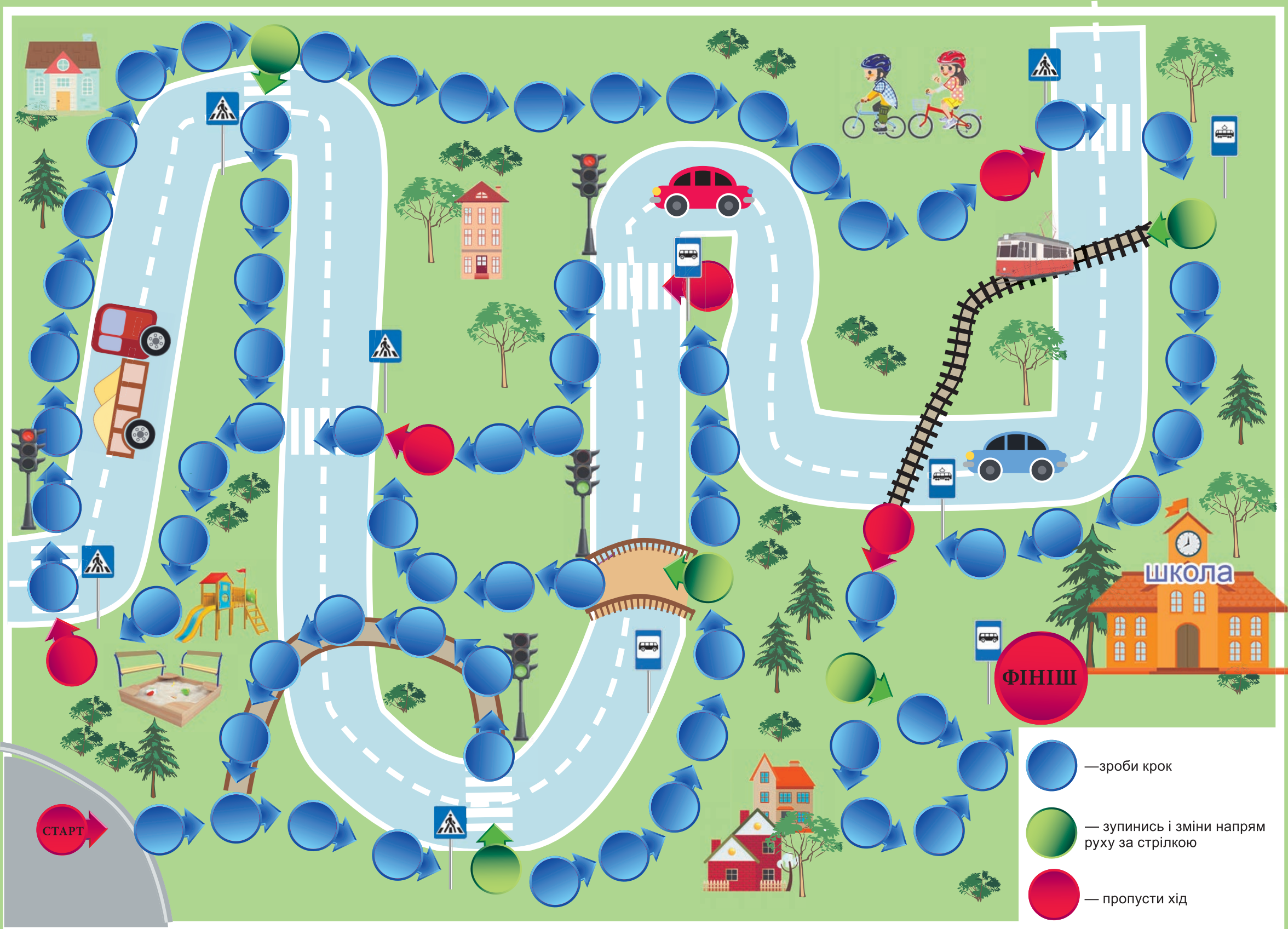
Музика Михайла Вербицького

Слова Павла Чубинського

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

СТАРТ

ШКОЛА

ФІНІШ

- — зроби крок
- — зупинись і зміни напрям руху за стрілкою
- — пропусти хід

Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська,
Ніна Павич

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

Підручник інтегрованого курсу для 1 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)

ЧАСТИНА 2

*Рекомендовано Міністерством освіти
і науки України*

Київ
ТОВ «Гене́за»
2024

УДК 373.3(075.2)

Г47

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України
від 03.02.2023 р. №110)*

Підручник створено відповідно до Типової освітньої програми,
розробленої під керівництвом *О. Я. Савченко*

**Підручник безкоштовний. Надруковано згідно
з договором від 13 серпня 2024 року № FУ25-08-13-01.
Продаж заборонено**

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

- — слухаємо, розповідаємо
- — спостерігаємо, досліджуємо
- — працюємо в парах/групах
- — виконуємо або майструємо
- — міркуємо
- — перевіряємо себе

Гільберг Т. Г.

Г47 Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1-го
кл. закл. заг. серед. освіти. У 2 ч. Ч. 2 / Тетяна Гіль-
берг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. — Київ : Ге-
неза, 2024. — 112 с. : іл.

ISBN 978-617-8353-86-5.

ISBN 978-617-8353-88-9 (ч.2)

УДК 373.3(075.2)

ISBN 978-617-8353-86-5

ISBN 978-617-8353-88-9 (ч.2)

© Гільберг Тетяна, Тарнавська Світлана,
Павич Ніна, 2024

© ТОВ «Генеза», оригінал-макет, 2024

Я І НАВКОЛИШНІЙ СВІТ

СВІТ, ЯКИЙ МЕНЕ ОТОЧУЄ

ЧОМУ РОСЛИНИ ТАКІ РІЗНІ, ЯКА БУДОВА РОСЛИН

Пригадайте, які рослини ви щодня бачите дорогою до школи. Назвіть їх.

У природі є дуже багато рослин: і великий дуб, і маленька фіалка, і запашна троянда, і жалка кропива.

Деякі рослини ростуть у лісі, наприклад ліщина, ялина, конвалія. Кульбаба й конюшина ростуть на луці. Осоку можна побачити на березі річки чи озера, а латаття біле й ряску — у самій воді.

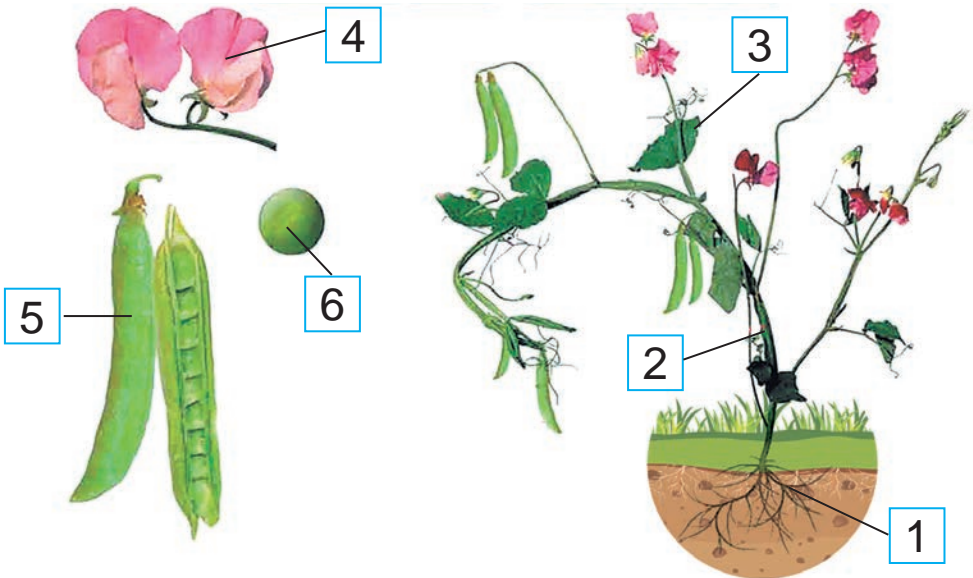
Розкажіть, де ростуть зображені рослини. Які рослини ростуть на клумбі, а які — на грядці? Назвіть рослини, які ви знаєте.

Усі рослини різні, проте мають однакові частини — **органи**: **кóрiнь**, **стеблó**, **листки**, **квіткi**, **плóдi з насiнням**.

Назвіть органи рослини.

Назвіть органи рослин. Установіть, яким рослинам вони належать. Які органи рослин людина використовує для їжі?

Порівняйте органи рослин. Яких органів у цих рослин не видно на фото? Де вони знаходяться?

Рослини складаються з двох частин: наземної і підземної. Назвіть орган підземної частини.

Рослини ростуть усе своє життя.

ВИСНОВОК.

Рослини ростуть упродовж свого життя. Наземними органами рослин є стебло, листки, квітки, плоди з насінням. Підземними органом є корінь.

Чи знаєте ви...

Бамбук — рослина, яка за добу збільшує свою висоту майже на 1 метр.

ЯКІ БУВАЮТЬ РОСЛИНИ

Серед рослин є дерева, кущі, трав'янисті рослини.

Дерева мають одне міцне тверде стебло, яке називають **стóвбуром**.

У кущів від кореня росте декілька міцних твердих стебел.

У трав'янистих рослин стебла м'які, соковиті, зеленого кольору.

Визначте, яка із зображених рослин — дерево. Яка — кущ? Яка — трав'яниста рослина? Чим вони відрізняються? Що ви знаєте про ці рослини? Які з них є символами України?

Чому низькорослі чорниці називають кущем, а високу волошку — травою?

Дерева й кущі бувають листяні та хвойні.

У листяних рослин листки схожі на пластинки.

У хвойних рослин листки дуже тоненькі, схожі на голки. Їх називають **хвóєю**.

Визначте, де хвойне дерево, а де — листяне.
Чим вони відрізняються?

Пограймо! Загадайте рослину. Щоб відгадати, яку рослину загадали, потрібно поставити запитання і давати відповіді «так» чи «ні». Наприклад: загадали дві рослини — «кактус» та «ялина».

Це хвойне дерево?

Так

Ні

У рослини маленьке листя?

У рослини є голки?

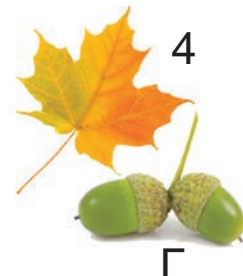
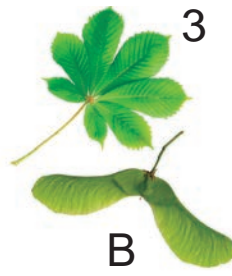
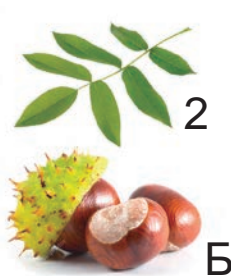
Ні

Так

Усі дерева виростають з насіння, але різняться формами листя та насінин.

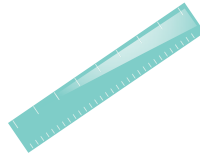
Утворіть пари: плід — листок.

Створіть з картону модель зимового дерева.

Вам знадобляться: аркуш картону коричневого кольору, вата, простий олівець, лінійка, клей ПВА, ножиці.

Виконуйте послідовно:

1. Користуючись шаблоном з аркуша картону, виріжте деталі дерева.
2. На крону дерева наклейте клаптики вати.

Поміркуйте, до якої групи належать дерева, створені вами: до листяних чи хвойних.

ВИСНОВОК.

Серед рослин виділяють дерева, кущі та трав'янисті рослини. Розрізняють листяні й хвойні рослини.

Чи знаєте ви...

У хвойному лісі дуже легко дихати. Коли людина гуляє у хвойному лісі, у неї зникає втома й напруга.

ЯКІ РОСЛИНИ ДИКОРΟΣЛІ, А ЯКІ — КУЛЬТУРНІ

Пригадайте, які рослини ростуть у лузі, у лісі, а які — вирощують люди.

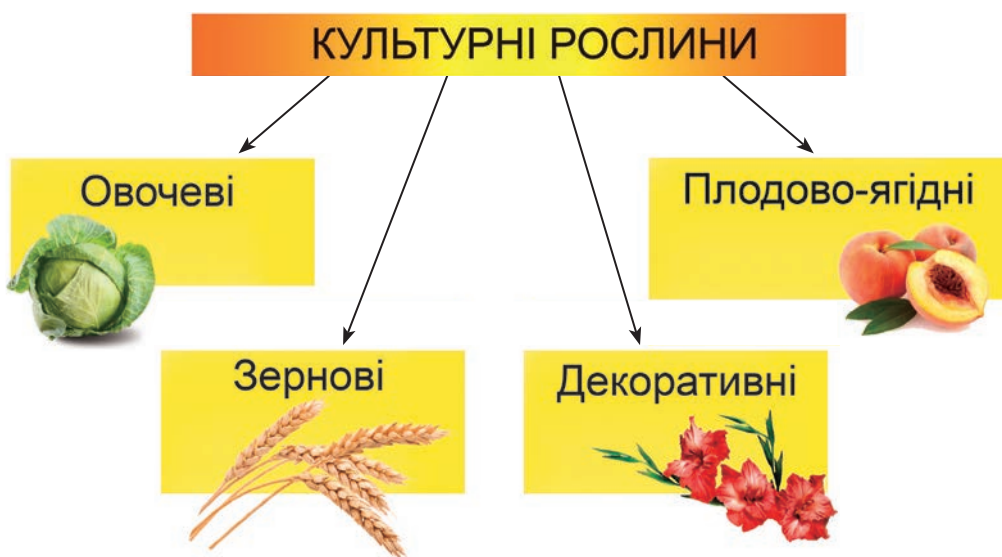
У природі можна побачити рослини, яких ніхто не саджав і які ніхто не доглядає. Це **дикорослі рослини**. На полях, горóдах, у садах і парках люди вирощують **культурні рослини**.

Які рослини дикорослі, а які — культурні?

За схемою розкажіть, які існують культурні рослини. Наведіть приклади культурних рослин.

Які культурні рослини вирощують ваші рідні на присадибній чи дачній ділянці? Для чого люди вирощують культурні рослини? Що буде, якщо зникнуть усі культурні рослини?

Продовжте кожен ряд, назвавши по два приклади. У які групи можна об'єднати ці рослини?

Розгляньте фото рослин. До якої групи вони належать? Де ростуть ці рослини?

Перцева м'ята

Меліса

Ромашка

Це **лікарські рослини**. Подумайте, чому їх так називають?

Відгадайте загадку.

Квітка ця на сонце схожа,
на олію вона гожа,
жовті пелюсточки має,
їх до сонця повертає.

Соняшник — «квітка сонця». Раніше її вирощували як декоративну рослину. Згодом — заради зерен, якими ласували. З квіток соняшника заварюють чай. Люди навчилися отримувати з насіння соняшникову олію. Тепер вона є корисним харчовим продуктом.

Розкажіть про значення соняшника для людей і тварин.

Розгляньте насіння різних рослин. Чим вони схожі й чим відрізняються? Яке з них соняшникове?

Дослідіть насіння соняшника.

- Якого воно кольору, форми, розміру?
- Скуштуйте насіння на смак.
- Чи має насіння запах?

Чи знаєте ви, як добувають олію?

Найпростіший спосіб отримання олії з насіння — віджимання. Спочатку насіння прогривають у жаровнях, а потім під тиском преса з нього виділяють олію.

Проведіть дослід. Отримайте олію з насінини соняшника.

Вам знадобляться:

1. Розітріть насінину в ступці чи за допомогою качалки. Що ви помітили?
2. Викладіть отриману масу на серветку. Накрийте другою серветкою та притисніть. Що ви помітили?
3. Зробіть висновок.

ВИСНОВОК.

Усі рослини поділяють на дикорослі й культурні. Культурні рослини вирощує людина для своїх потреб, тому пильно доглядає за ними.

ЯКІ БУВАЮТЬ ТВАРИНИ

У природі тварин дуже багато. Для одних тварин домівкою є ліс, для інших — луга. Тварини мешкають там, де можуть знайти їжу, — у воді, на землі, під землею.

Розкажіть, хто де живе.

Розрізняють такі групи тварин: **комахи, риби, птахи, звірі.**

Яких тварин на фото ви впізнали?

До яких груп вони належать?

Тварин, які живуть у природі й самі собі шукають їжу, знаходять житло, називають **дiкими**.

Свiйських тварин утримують люди. Вони їх годують, будують для них житло, піклуються про їхніх дитинчат, лікують.

Назвіть зображених тварин. Які з них дикі? Які — свiйські? Що вам відомо про цих тварин?

Розкажіть, що людина отримує від свійських тварин.

Прочитайте речення, замінюючи малюнки словами.

у

народжуються

.

з

, які несе

, вилуплюються

.

у

народжуються

.

Складіть розповідь про те, як люди доглядають за свійськими тваринами.

Як перевірити якість яєць?

Вам знадобиться	Етапи проведення дослідження
 <p>2 яйця</p> <p>2 склянки</p> <p>вода</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Наповніть склянки до половини водою.2. Покладіть у кожну склянку яйце.3. Зверніть увагу на розміщення у склянках. <p>Несвіже яйце</p> <p>Свіже яйце</p>

ВИСНОВОК.

Тваринний світ дуже різноманітний. До нього належать комахи, риби, птахи, звірі. Розрізняють диких і свійських тварин.

Чи знаєте ви...

У лисиці на кінчику хвоста хутро зовсім біле. Це орієнтир для лисенят, які бігають за мамою. Корови можуть спати стоячи.

Вага синього кита дорівнює вазі 30 слонів, а довжина — довжині 3 автобусів.

ЧИМ ЦІКАВИЙ СВІТ КОМАХ ТА РИБ

Розгляньте фото комах. Яких з них ви бачили у природі?

колорадський жук

сонечко

жук-олень

хрущ

коник справжній

махаон

Опишіть одну із зображених комах.

На комах можна натрапити всюди: у лісі, на луці, у полі, у саду, на городі, навіть у себе вдома! Комахи — це тварини, тіло яких складається з **голови, грудей, черевця і шести ніжок**.

Хто на малюнку «зайвий»? Чому?

Назвіть зображених тварин. Як їх можна назвати одним словом? Яких з них ви бачили? Де саме?

карась

окунь

щука

камбала

Цих тварин називають **ри́бами**. Риби живуть у водоймах: океанах, морях, річках, ставках. Тіло більшості риб укрите слизькою лускою. Плавають риби за допомогою плавців та хвоста.

голова́

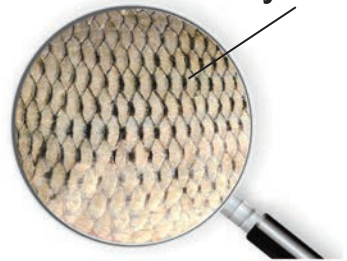
ту́луб

хвіст

плавці́

луска́

Упізнайте риб за фрагментами частин їхнього тіла.

Відгадайте загадку.

Живе вона у воді, не ходить по землі,
плаває під містком і виляє хвостиком.

Виготовте іграшку сонечко з картону за зразком або власним задумом.

Вам знадобляться: картон чорного, червоного, жовтого та білого кольорів, нитки для плетіння, олівець або фломастер чорного кольору, простий олівець, шаблони (кружечки), ножиці, клей.

Виконуйте послідовно:

1. Виріжте шаблони кружечків.
2. Розмістіть шаблони на картоні чорного кольору. Обведіть їх олівцем та виріжте кружечки.
3. На більшому кружечку чорного кольору з допомогою дорослих виріжте два отвори для пальців.
4. Шаблон більшого розміру розмістіть на картоні червоного кольору, обведіть його олівцем та виріжте.
5. Кружечок червоного кольору розріжте навпіл. На двох половинках намалюйте крапочки чорного кольору.
6. З'єднайте деталі іграшки клеєм та почекайте, щоб він висох. Виконайте оздоблення іграшки. Приклейте очі, рот і вусики з ниток.

ВИСНОВОК.

Комахи та риби — тварини. Тіло комах складається з голови, грудей, черевця. У комах три пари ніжок. Тіло більшості риб укрито слизькою лускою. Риби мешкають у водоймах.

ЧИМ ЦІКАВИЙ СВІТ ПТАХІВ ТА ЗВІРІВ

Птахи живуть по всьому світу. У них є **дзьоб**, **кріла**, а **тіло** вкрите **пір'ям**. Саме за цими ознаками птахів відрізняють від інших тварин.

Птахів, які живуть у нас увесь рік, називають **осілими**. Назвіть їх.

Птахів, які прилітають до нас навесні, називають **перелітними**. Це — ластівки, солов'ї, шпаки, лелеки.

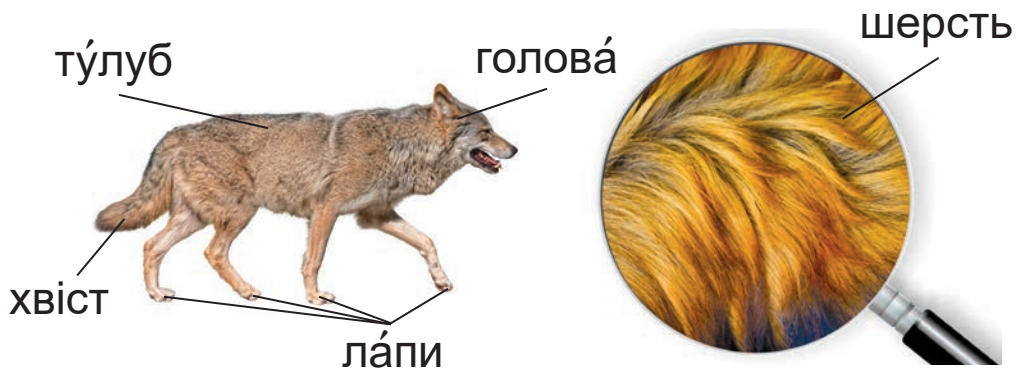
Опишіть одну із зображених пташок.

Яких тварин ви впізнали? Назвіть їх.

Зображених тварин можна назвати одним словом — **звірі**. Тіло у звірів укрите шерстю. Своїх малят звірі вигодовують молоком. Багато з них мешкає в лісі.

Дізнайтеся в дорослих, які звірі мешкають у вашій місцевості. Придумайте розповідь про одного з них.

Яких із цих звірів ви бачили? Де саме? Хто з них мешкає у вашій місцевості?

Літнього вечора можна побачити кажанів. Їхні передні лапи перетворилися на крила. Кажани — корисні тварини. Вони поїдають шкідливих комах.

Чим кажан схожий на інших звірів, а чим відрізняється?

Разом із сусідом/сусідкою по парті визначте, яка тварина на малюнку «зайва». Поясніть чому.

Відгадайте загадки.

- Маленький, сліпенький, усе поле перерив.
- Не кравець, а з голками ходить.

Створіть з паперу білку-пустунку.

Вам знадобляться: аркуш паперу помаранчевого або коричневого кольору, клаптики паперу чорного та білого кольорів, простий олівець, лінійка, клей ПВА, ножиці.

Виконуйте послідовно:

1. З паперу помаранчевого чи коричневого кольору виготуйте два прямокутники однакового розміру.
2. З одного прямокутника сформуєте лапи та хвіст білки, а з другого – тулуб та голову.
3. Наклейте тулуб на лапи.
4. На голову білки наклейте очі та ніс, китички приклейте до вух.

Чи доводилося вам спостерігати за білкою? Де саме? Як її ще називають? До якої групи тварин відносять білку? Який спосіб життя веде білка? Що вона їсть? Поміркуйте, чи можна подружитися з білкою.

ВИСНОВОК.

Світ птахів дуже різноманітний.
Розрізняють осілих і перелітних птахів.
Птахи дуже корисні тварини. Вони знищують шкідливих комах.
Тіло звірів укрите шерстю. Своїх малят вони вигодовують молоком.

ЧОМУ ПРИРОДА ПОТРЕБУЄ ОХОРОНИ

Природа дарує людині тепло, світло, повітря, воду та їжу. Люди виготовляють з природних матеріалів предмети вжитку.

Розгляньте зображення. Що дає природа людині?

Розкажіть одне одному, що вам найбільше подобається у природі.

Зробіть корисну справу: разом з дорослими навесні посадіть дерево.

За малюнками розкажіть, хто з дітей піклується про природу, а хто — завдає їй шкоди? Чому?

Подумайте, що ви скажете хлопчикові, який цілиться у пташку. А що — дівчинці, яка нарвала оберемок квітів.

Складіть правила поведінки в лісі, у парку.

ВИСНОВОК.

Будьте природі друзями. Бережіть і любіть природу. Вона віддячить вам дарами.

Чи знаєте ви...

Закопуючи горіхи, жолуді та інше насіння, кожна білка щорічно «садить» 20–25 дерев.

Я І МОЄ ЗДОРОВ'Я

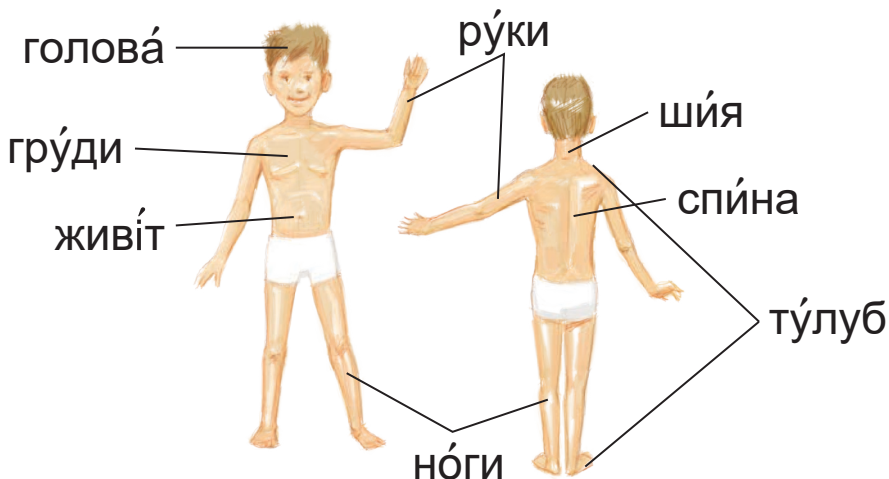
ЯКЕ НАШЕ ТІЛО

Чим відрізняються люди, зображені на малюнку? Чим вони схожі?

З яких частин складається тіло людини? Назвіть і покажіть частини.

Людина повинна дбайливо ставитися до свого здоров'я.

Покажіть, де у вас потилиця, підборіддя, лоб, брови.

ПОТІЛИЦЯ

ВОЛОССЯ

ЛОБ

БРОВИ

О́КО

НІС

РОТ

ВУ́ХО

ПІДБОРІДДЯ

Голова

Обличчя

У голові міститься мозок. Він керує органами нашого тіла. Завдяки мозку ми думаємо, говоримо, відчуваємо тощо.

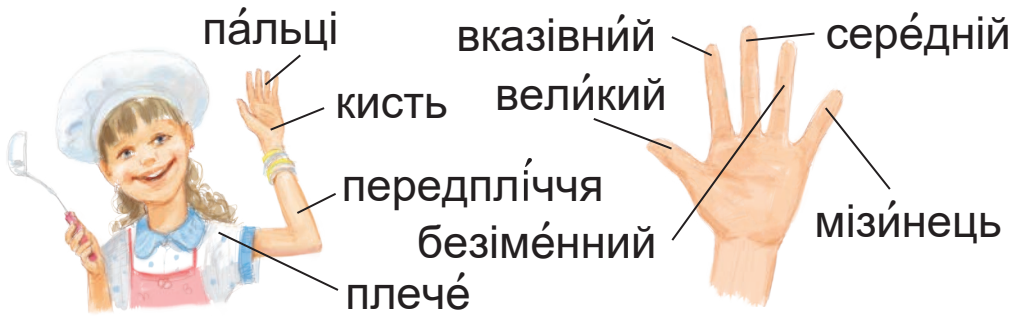

Розкажіть, що діти роблять руками.

Рука складається з **плеча**, **передпліччя**, **кисті** та **пальців**. Скільки пальців на руці? Назвіть їх.

Будова рук

Для чого людині потрібні ноги? Скільки їх у людини?

Нога складається зі **стегна**, **гомілки** і **стопи** з **пальцями**. На задньому боці ступні міститься **п'ята**. Згинається нога в **колiні**.

Будова ніг

На подушечках пальців рук є маленькі лінії — «гребінці». Вони утворюють візерунок.

Дослідіть відбиток візерунка свого пальця.

Вам знадобляться: пензлик, скотч, подрібнений графіт, склянка, білий аркуш.

Виконуйте послідовно:

1. Візьміть у руки чисту прозору склянку.
2. Місце, якого торкалися пальці, посипте подрібненим графітом.
3. Надлишки графіту змахніть пензликом.
4. На це місце акуратно приклейте шматок скотча, для того щоб порошок прилипнув до нього.
5. Щоб побачити відбиток не в дзеркальному відображенні, перенесіть його на папір. Для цього шматок скотча прикріпіть до білого паперу.
6. Порівняйте зображення відбитка свого пальця і пальця однокласника/однокласниці.
7. Зробіть висновок.

СЛОВНИЧОК.

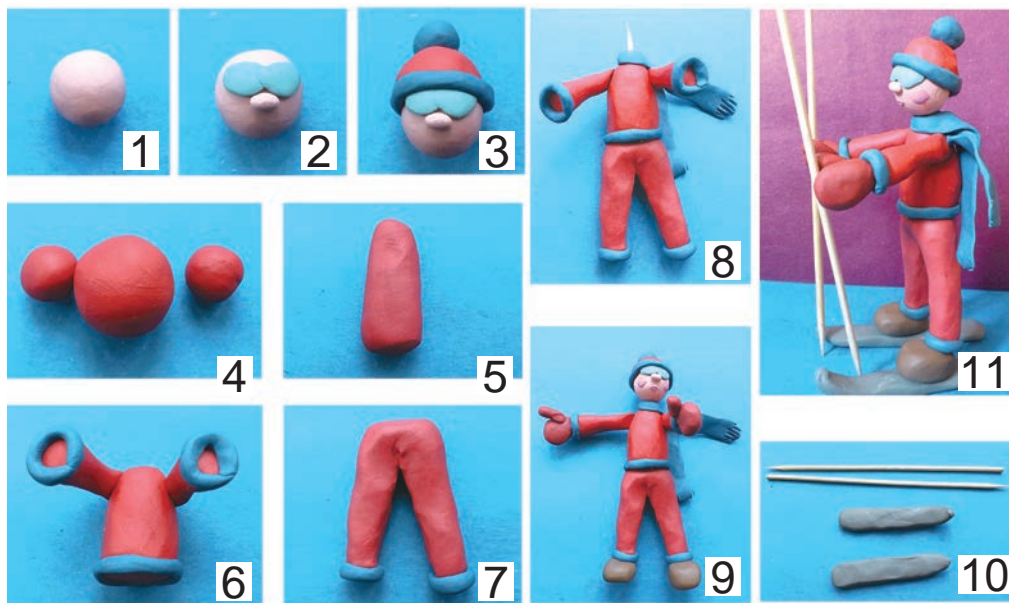
Графіт — серцевина простого олівця сірого кольору, яка залишає слід на папері.

Виготовте з пластиліну лижника за зразком чи власним задумом. Назвіть частини тіла, з яких ви будете ліпити фігуру лижника.

Вам знадобляться: пластилін (колір виберіть за бажанням), дощечка для пластиліну, стеки.

Виконуйте послідовно:

Поміркуйте, які риси характеру необхідні людині, щоб займатися лижним спортом. У яку пору року краще займатися цим видом спорту?

ВИСНОВОК.

Усі люди виглядають по-різному. Хоча людське тіло побудовано однаково. Воно складається з голови, тулуба, верхніх і нижніх кінцівок. Ми маємо доглядати за своїм тілом і дбайливо ставитися до свого здоров'я.

ЯК ПОВ'ЯЗАНІ ЖИТТЕРАДІСНІСТЬ І ЗДОРОВ'Я

- Яким буває настрій?
- Чи однаковий настрій у вас упродовж дня?
- Що впливає на ваш настрій?
- Що може поліпшити ваш настрій?
- Що поліпшує настрій вашим близьким?

З ким вам приємно вітатися? Чому? Поясніть.

Привітайтеся одне з одним. Побажайте гарного настрою.

Чи поліпшився у вас настрій після привітання? Як ви гадаєте, чому?

Послухайте гумореску.

ЧУДНИЙ ШКОЛЯР

Двох онуків дід старий
посадив на руки
Та й розкажує казки,
слухають онуки.
Раптом меншенький спитав:
— А скажіть, дідусю,
Ви ходили в перший клас?
— Та ходив, Павлусю.
— От був номер! — малюки
сміхом залилися. —
Як до школи ви прийшли
з бородою й лисі.

Павло Глазовий

СЛОВНИЧОК.

Гумор — це доброзичливо-глузливе ставлення до чогось або когось, що має на меті розсмішити.

ВИСНОВОК.

Усмішка та сміх допомагають упоратися із сумом, тривогою і страхом, зміцнюють впевненість людини в собі.
Сміх, усмішка — це показники здоров'я.
Гуморески роблять людей веселішими та добрішими.

ЯК ПОВ'ЯЗАНІ ФІЗИЧНІ ВПРАВИ І ЗДОРОВ'Я

Щоб бути здоровою людиною, важливо займатися фізкультурою. Завдяки фізичним вправам правильно розвивається і формується тіло людини. Людина стає здоровою і сильною, а також має хороший настрій.

Скільки уроків фізкультури у вас на тиждень? Чи займаєтеся ви фізкультурою вдома? Які спортивні секції відвідуєте?

Катання на велосипеді добре розвиває рівновагу. Учіться добре кататися на велосипеді!

Назвіть вправи, корисні для здоров'я.

Для кого з дітей футбол буде корисним? Чому?

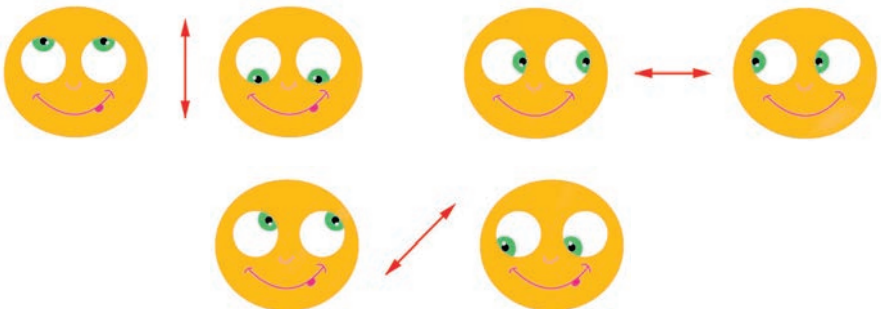

Щоб позбутися втоми, виконайте декілька фізичних вправ.

Виконайте вправу «ластівка». Потренуйтеся бігати, високо піднімаючи коліна або сильно згинаючи ноги назад, або бігати на місці.

Виконайте вправи для очей. «Намалюйте» очима зображені уявні лінії.

Запропонуйте вправи для пальчиків рук.

Для того щоб бути здоровими, потрібно загартовуватися.

Загартування допомагає людині уникнути багатьох захворювань. Розпочинати загартовуватися потрібно тоді, коли ви абсолютно здорові та знаєте правила загартування.

Основними помічниками загартування є сонце, повітря і вода.

СЛОВНИЧОК.

Загартування важливе для зміцнення здоров'я.

Як допомагає загартовуватися сонце, повітря і вода? Які існують правила для загартування? Як ви загартовуєтеся?

Сонце

Повітря

Вода

Що буде, якщо не виконувати фізичні вправи?

Чи знаєте ви...

Ходіння босоніж — це найпоширеніший вид загартування.

Виготовте за зразком чи власним задумом шаблони для тренування очей.

Вам знадобляться: вузькі атласні стрічки різних кольорів, матеріали для оздоблення, клей, ножиці, простий олівець, картон.

Виконуйте послідовно:

1. На картоні намалюйте лінії за бажанням.
2. Відміряйте потрібну довжину стрічки для того, щоб закрити нею лінії. Відріжте необхідний шматок стрічки.
3. Нанесіть клей на лінію, намальовану олівцем.
4. Приклейте стрічку.
5. Нанесіть клей на стики стрічки та приклейте квіти або лелітки (блискучі цяточки).

ВИСНОВОК.

Рух — це здоров'я. Ті, хто займаються фізкультурою і спортом, менше хворіють, у них більше часу залишається на улюблені справи.

ЯКИЙ БУВАЄ ВІДПОЧИНОК

Коли людина працює, вона втомлюється. Для відновлення сил слід відпочивати. Найкращий відпочинок тоді, коли чергуються розумова та фізична праця. Потрібно чергувати активний і пасивний відпочинок. Після читання книжки або гри за комп'ютером варто зайнятися спортом чи рухливою грою.

СЛОВНИЧОК.

Активний — енергійний, діяльний.

Пасивний — неенергійний, бездіяльний.

Що роблять діти на фото? Як вони відпочивають: активно чи пасивно?
Як любите відпочивати ви?

Сон корисний для людини. Дітям потрібно спати не менше ніж 10 годин уночі та 1 годину вдень. Слід лягати спати й уставати в один і той самий час.

• Розкажіть, як ви любите відпочивати. З ким?

- Вам більше подобається активний чи пасивний відпочинок? Чому?
- Чи планує ваша сім'я відпочинок вихідними днями? Розкажіть, як ви проводите свій вихідний день.

Розкажіть за малюнками, як відпочивають діти.

Скільки часу триває ваш нічний сон? Скільки триває навчальний день?

Порадьтеся з дорослими і зробіть висновок: чи достатньо часу ви спите, проводите часу на свіжому повітрі тощо.

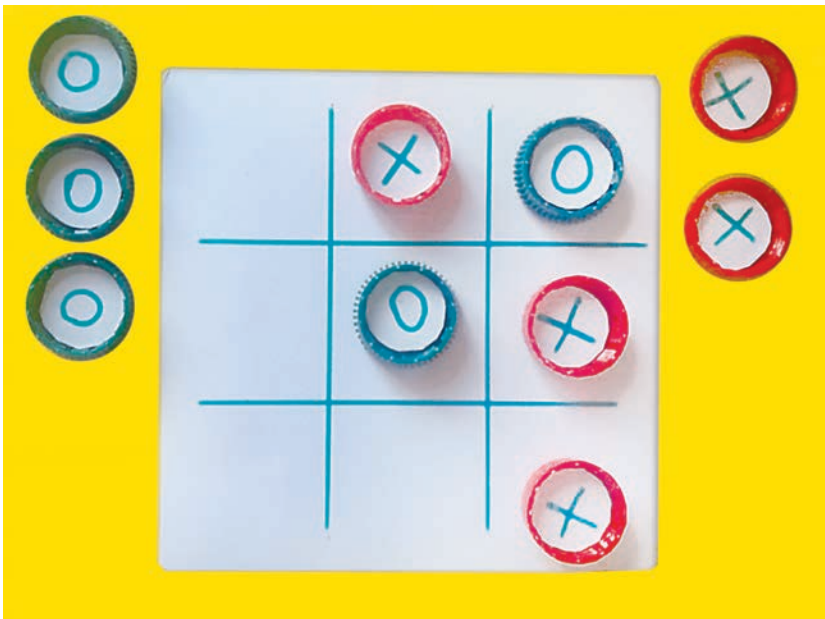
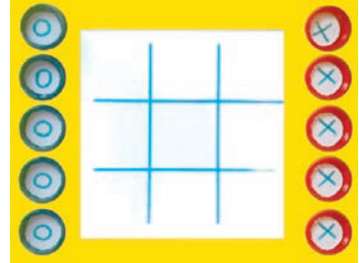

Виготовте настільну гру «Хрестики-нулики».

Вам знадобляться: аркуш цупкого паперу, кришки від пластикових пляшок.

Виконуйте послідовно:

1. Намалюйте поле на папері.
2. У середину кришок від пластикових пляшок уклейте кружечки відповідного розміру.
3. Намалюйте значки. Можна використати кришки різного кольору.

ВИСНОВОК.

Активний і пасивний відпочинок треба чергувати. Після занять у школі найкращим буде активний відпочинок на свіжому повітрі.

ЯК ПОВ'ЯЗАНІ ХАРЧУВАННЯ І ЗДОРОВ'Я

Людина повинна щоденно їсти, тому що її організму потрібні поживні речовини. Їжа має бути різноманітною. М'ясо, риба, яйця і молочні продукти допомагають швидше рости та зміцнюють кістки. Хліб, макарони, рис, масло — дають енергію.

Яких продуктів потрібно вживати найбільше?
А яких — найменше?

Що ви любляєте їсти на сніданок?

Щоранку потрібно снідати.

Як називається прийом їжі вдень? Увечері?

Сніданок

Полуденок

Обід

Вечеря

Оберіть страву для вечері.

- **Пам'ятайте**, вечеря повинна бути не менше ніж за дві години до сну!

Чи спостерігали ви, чим харчуються тварини? Чи маєте вдома домашніх улюбленців? Чим вони харчуються?

Під мікроскопом на немитих руках і продуктах можна побачити безліч мікробів. Перш ніж починати готувати страви, потрібно зробити дещо важливе.

Що потрібно зробити перед приготуванням їжі? Поясніть.

Як потрібно користуватися столовим посудом?

Праворуч від тарілки кладуть ніж лезом до неї, поряд — столову ложку, а ліворуч від тарілки — виделку. Маленьку ложечку для десерту кладуть над тарілкою.

Сервіруйте правильно стіл для сніданку.

СЛОВНИЧОК.

Сервірування — правила розміщення посуду і страв на столі.

Розкажіть про поведінку дітей за столом.
Складіть для них правила поведінки за столом.

Створіть лепбук «Правила поведінки за столом».

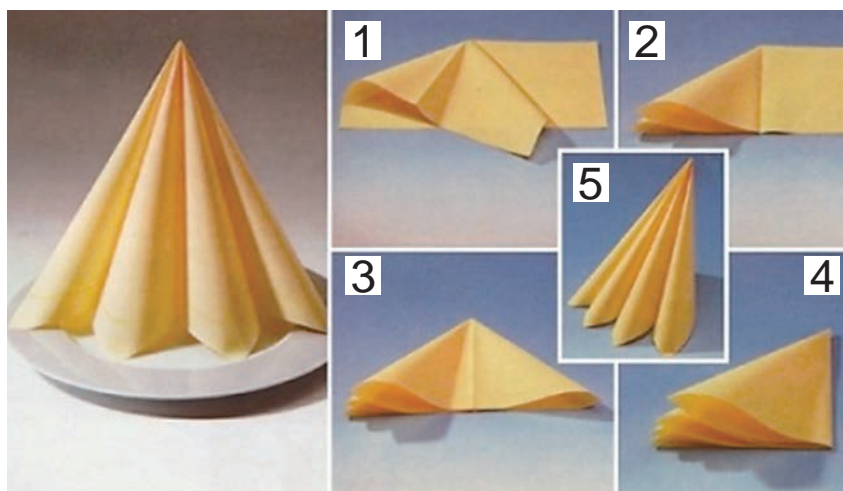

Складіть паперову серветку за зразком чи власним задумом.

Вам знадобляться: серветки паперові або полотняні, пластикова тарілка.

Скористайтеся вмінням складати серветки, сервіруючи стіл до свята у вашій родині.

Виконуйте послідовно:

ВИСНОВОК.

Їжа має бути різноманітною, щоб організм отримав усі потрібні поживні речовини. Під час їжі дотримуйтеся правил поведінки за столом.

Чи знаєте ви...

Під час їжі ложку потрібно тримати так, щоб великий палець лежав зверху на її ручці. Суп черпають ложкою від себе.

КОРИСНА ЇЖА. ЯКА ВОНА?

Чи любите ви їсти фрукти, ягоди й овочі? Які саме? Фрукти, ягоди й овочі містять велику кількість корисних речовин.

● **Пам'ятайте!** Фрукти й овочі перед їдою потрібно ретельно мити!

Назвіть одним словом те, що зображено на фото.

Яка їжа корисна для людини? А яка — шкідлива? Поясніть чому.

Від корисної їжі залежить ріст, розвиток і здоров'я людини. Їжа має давати організму поживні речовини, вітаміни та воду.

Як ви розумієте приказку: *Вода-водиця всьому живому цариця?*

Без їжі людина може прожити місяць, а без пиття — кілька днів.

Упродовж дня потрібно випити 6 склянок рідини, а у спеку — навіть більше. Крім води, можна пити чай, сік, морс, компот. Вода міститься в перших стравах. Назвіть їх.

Що ви любите пити? Скільки склянок води ви щодня випиваєте?

Звідки беруться продукти харчування?

ВИСНОВОК.

Надавайте перевагу корисній їжі. Не забувайте щодня пити воду.

Чи знаєте ви...

Українці вміють не лише працювати, а й добре відпочивати і смачно їсти. Галушки, вареники, борщ — ці страви давно вже стали народними. Хто ж не чув про полтавські галушки або ніжинські огірки?! Мешканці Полтави та Ніжина вирішили увічнити улюблені страви у скульптурі.

Пам'ятник галушці.
Полтава

Пам'ятник огірку.
Ніжин

МОЄ БЛИЗЬКЕ ОТОЧЕННЯ

Я І МОЯ СІМ'Я

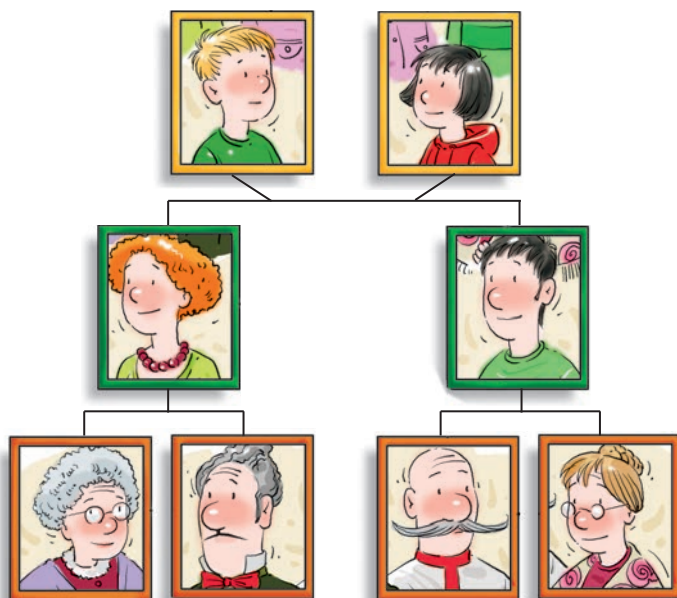
ЯКЕ МОЄ НАЙБЛИЖЧЕ ОТОЧЕННЯ

Кого зображено на фото?

Ким ви є в сім'ї? Ким ви є для тата й мами?
Для бабусі й дідуся?

Скільки людей у сім'ї героя вірша? Перелічіть їх.

Дід, бабуся, тато, ненька,
старший брат, сестра маленька.
В кожного — своє ім'я,
а всі разом — ми сім'я.

Володимир Верховень

СЛОВНИЧОК.

Сім'я, родина — це найрідніші люди, які живуть разом.

Розкажіть про свою сім'ю. Як звати маму, тата? Хто ще є в сім'ї? Що вам найбільше подобається робити разом?

Які імена мають хлопчики та дівчатка у вашому класі? Чи є тут хтось схожий на них? Чим саме?

Дізнайтеся у старших, що означають ваші імена. Чому вам дали саме такі імена?

- Кого називають родичами?
- Розкажіть про своїх родичів.
- Хто живе разом з вами? Хто живе окремо?
- Назвіть імена кількох рідних вам людей.
- Чи часто ви зустрічаєтеся?
- Як ви любите проводити вільний час у родинному колі?

Якими мають бути стосунки в сім'ї, родині?

Розкажіть про сім'ю Алінки. Хто є в її родині?
Зі скількох людей вона складається?

Поміркуйте, що таке культура спілкування. Чи потрібна вона в сім'ї?

Розгляньте старовинні та сучасні іграшки.
Чим вони відрізняються?

Дізнайтеся у своїх батьків, дідусів і бабусь,
якими іграшками вони гралися в дитинстві. Із
чого їх виготовляли?

Чи можна гратися предметами, зображеними
на фото? Відповідь поясніть.

За зразком чи власним задумом виготуйте подарунок рідним.

Вам знадобляться: кольоровий папір, аркуш кольорового картону (колір обері за бажанням), дерев'яна шпажка, простий олівець, лінійка, клей ПВА, ножиці.

Виготовляйте послідовно:

1. Користуючись шаблоном, виріжте дві деталі основи подарунка (тулуб равлика).
2. Підготуйте різки равлика.
3. Склейте дві деталі основи виворітними сторонами до середини, вставляючи в середину шпажку та різки.
4. З кольорового паперу виріжте три сердечка різних кольорів та різних розмірів.
5. Наклейте сердечка на основу подарунка.

Придумай та добери слова, які ти скажеш, коли будеш вручати подарунок.

ВИСНОВОК.

У дружній сім'ї всі піклуються одне про одного, люблять і шанують одне одного. У сім'ї мають панувати добрі стосунки і взаємодопомога.

ЯКІ ВАШІ ОБОВ'ЯЗКИ В СІМ'Ї, РОДИНІ

Які ви маєте обов'язки в родині?

СЛОВНИЧОК.

Обов'язок — те, що слід неодмінно виконувати.

Як розподілено обов'язки у вашій родині? Хто піклується про вас? Про кого піклуєтеся ви?

Чому важливо піклуватися одне про одного в сім'ї?

Дерево тримається корінням, а людина — сім'єю.

	Я допомагаю своїй мамі прибирати в кімнаті. А ти?	Я допомагаю ...
	Я допомагаю своєму татові майструвати. А ти?	Я допомагаю ...
	Я допомагаю своєму дідусеві шукати окуляри. А ти?	Я допомагаю ...
	Я допомагаю своїй бабусі варити суп. А ти?	Я допомагаю ...
	Я допомагаю своєму братику взуватися. А ти?	Я допомагаю ...
	Я допомагаю своїй сестричці вивчати букви. А ти?	Я допомагаю ...

ВИСНОВОК.

У родині люди дбають одне про одного. Усі члени родини мають свої обов'язки, які слід сумлінно виконувати.

ЩО МИ ЗНАЄМО ПРО НАШИХ ДОМАШНІХ УЛЮБЛЕНЦІВ

Чи живуть у вас удома тварини? Які? Як ви за ними доглядаєте?

Розгляньте зображення домашніх тварин. Які із цих тварин мешкають у вас удома? Які клички у ваших улюбленців?

Існує багато порід котів, собак, хом'ячків, папуг та інших. Будь-яка тварина потребує доброго ставлення. Якщо у вас удома є домашній улюбленець, дбайте про нього.

Чи вважаєте ви собак і котів друзями людини? Чому?

Як ви гадаєте, звідки беруться тварини-«безхатки»? Як їм можна допомогти?

Назвіть предмети догляду за кішкою і собакою. Яке їх призначення?

Чи вдячна тварина, яка живе у вашому домі, за турботу про неї? Про що вона хотіла б вас попросити?

Створіть аплікацію песика з тканини за зразком чи власним задумом.

Вам знадобляться: шматок тканини з малюнком, картонний шаблон — кружечок, аркуш картону для основи, простий олівець, ножиці та клей.

Виконуйте послідовно:

Поміркуйте, скільки кружечків вам потрібно вирізати, щоб створити аплікацію песика. Дайте кличку своєму песикові. Поміркуйте, який характер може бути у вашого песика і з ким він може дружити.

ВИСНОВОК.

Людина відповідає за здоров'я і життя свого меншого друга. Вона має піклуватися про нього. Вчасно годувати, вигулювати, якщо в цьому є потреба, відвідувати спеціального лікаря для тварин — ветеринара. Тварина — це не іграшка, а відповідальність!

ЯКІ МАТЕРІАЛИ ЛЮДИНА ВИКОРИСТОВУЄ В ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ

Людина використовує **природні** та **штучні** матеріали для свого комфортного існування. Природні матеріали: дерево, каміння, пісок, глина, нафта, вовна тощо.

Штучні матеріали людина створює самостійно. Це штучна шкіра, пластмаса, поролон, гума, цемент, скло, фарфор тощо.

СЛОВНИЧОК.

Природний матеріал — матеріал, створений природою.

Штучний матеріал — матеріал, який створили люди. Його в природі не існує.

Назвіть предмети у своєму будинку, виготовлені зі штучних матеріалів.

Які предмети виготовлено з природних матеріалів? Як люди використовують штучні та природні матеріали?

Із чого людина будує житло? З яких матеріалів виготовлено житло, зображене на малюнках?

Будинок іглу зі снігу.

Будинок із цегли.

Юрта — будинок зі шкіри тварин.

Дерев'яний будинок.

Що на малюнках є природними тілами? А що — рукотворними (штучними)?

З яких матеріалів зроблено предмети, зображені на фото? Що в них спільного й чим вони відрізняються? У які дві групи їх можна об'єднати?

Назвіть вироби зі штучних матеріалів, які вас оточують.

Що спонукало людину до винайдення штучних матеріалів? Чи можна із цих матеріалів виготовляти вироби для оздоблення житла, робити іграшки?

Дослідіть властивості штучних матеріалів.

Вам знадобляться: пластмасова іграшка, гумка, поролонова мочалка, посудина з водою, піпетка.

Дослід 1. Розгляньте гумку, пластмасову іграшку й поролон. Спробуйте їх зігнути. Які із цих матеріалів пористі? Який матеріал пухкий? А який — щільний? Які матеріали гнучкі?

Висновок. Поролон — пористий і пухкий матеріал. Пластмаса й гумка — щільні та гнучкі матеріали.

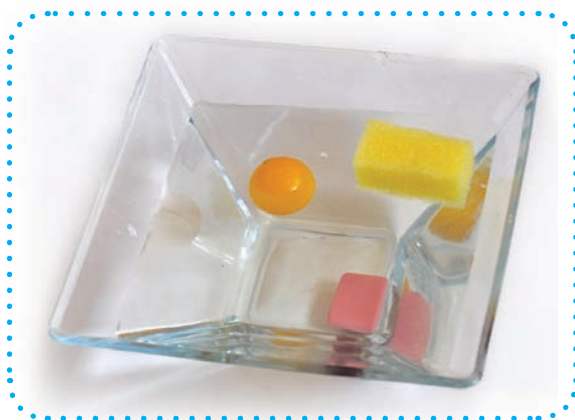
Дослід 2. Капніть воду на кожен матеріал: на пластмасу, поролон і гуму. Який із цих матеріалів швидко ввібрав воду? Чому? Який матеріал не ввібрав у себе води? Наведіть приклади, як властивості цих матеріалів використовують люди в побуті. Які речі виготовляють із цих матеріалів?

Висновок. Поролон швидко вбирає воду, а пластмаса й гума — ні.

Дослід 3. Налийте воду в миску. Занурте в неї гумку, поролонову мочалку і пластмасову іграшку. Що ви помітили?

Висновок. Пластмасова іграшка та поролон не тонуть, оскільки вони легкі. Гума — важка, тому опустилася на дно.

З природних та штучних матеріалів виготовте аплікацію «Будинок для моєї родини» за зразком чи власним задумом.

Вам знадобляться: кольоровий гофрований папір або папір з картонних ящиків, кольоровий картон, тасьма, ґудзики, шматочки картатої тканини, дерев'яні палички для морозива, кольорові нитки, кольорові олівці, ножиці, клей ПВА.

Виконуйте послідовно:

ВИСНОВОК.

Люди використовують природні та штучні матеріали для виготовлення предметів побуту тощо. Усі вони мають різні властивості.

Для збереження природних об'єктів варто ощадливо використовувати природні багатства країни. І не засмічувати природу.

ЯК ВІНАХОДИ ЛЮДСТВА ЗМІНИЛИ СВІТ

Які із цих предметів є сучасними, а які — старовинними?

Із чого виготовлено кожний предмет?
Доберіть відповідні слова.

вовна

глина

дерево

метал

скло

Для чого людина створила ці предмети?

СЛОВНИЧОК.

Вінахід — те, що винайдене, зовсім нове, невідоме до цього, корисне в господарській діяльності й може бути практично застосоване.

Винахідник — той, хто винайшов або винаходить що-небудь.

Які бажання людини задовольняють зображені винаходи?

Назвіть ті речі, які використовують для прибирання. Які з них є технікою? Для чого використовують інші речі? Які з них полегшують працю людини?

Розгляньте ситуації, зображені на фото. Обговоріть, як потрібно дбати про своє здоров'я і безпеку під час використання технічних приладів.

Хто з дітей правильно використовує техніку?

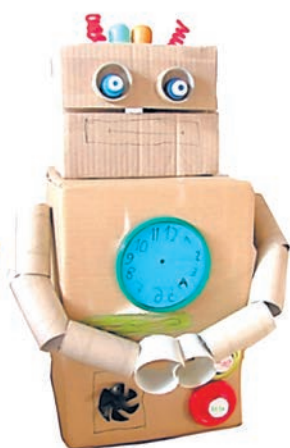

Складіть розповідь про винайдення книжки.
З яких матеріалів виготовляли книжки в давнину? А з яких виготовляють нині?
Які ще існують книжки?

Пофантазуйте, якого робота ви хотіли б створити. Спроектуйте й виконайте модель робота з елементів конструктора або з підручних матеріалів (за власним бажанням).

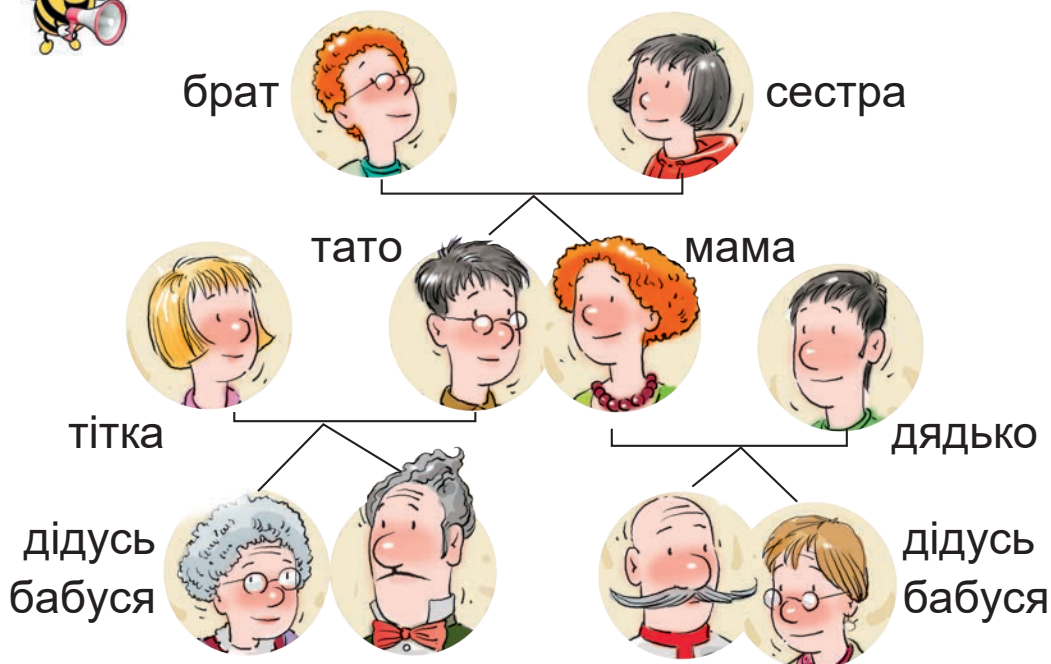
Розкажіть, чим ваш робот може бути корисний людям.

ВИСНОВОК.

Технічні винаходи принесли користь і полегшили працю людини. Але для того, щоб техніка була безпечною, необхідно дотримуватися правил її використання.

МІЙ РІД

ЩО ТАКЕ РОДИННЕ ДЕРЕВО

СЛОВНИЧОК.

Покоління — родичі різного віку, що живуть в один час. Наприклад, від бабусі й дідуся до онуків.

Рід — усі рідні люди, родичі, родина, рідня.

Прéдки — старші родичі, зазвичай старіші за дідуся і бабусю.

Скільки поколінь у вашій родині? Назвіть цих людей.

Чи знаєте ви, як називають рідного брата вашого тата, маму вашої мами, сина маминої сестри, батька вашого діда?

Для довідки: прадід, дядько, двоюрідний брат, бабуся.

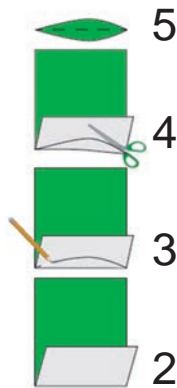
Дізнайтеся про предків своєї родини. Як їх звали? Чим вони займалися? Де мешкали?

Створіть дерево свого роду за зразком чи власним задумом.

Вам знадобляться: простий олівець, папір коричневого та зеленого кольорів, аркуш картону для основи, клей, ножиці, світлини.

Виконуйте послідовно:

ВИСНОВОК.

У кожної людини є родичі. Усі вони створюють рід. Від покоління до покоління передається пам'ять про наших предків.

ЯКІ ІСНУЮТЬ РОДИННІ ТРАДИЦІЇ І СВЯТА

Багато родин зберігають сімейні традиції.

Які справи чи події об'єднали ці родини? До яких свят готуються родини? Яких традицій дотримуються?

СЛОВНИЧОК.

Традиції — це звичаї, що передаються від покоління до покоління в родині.

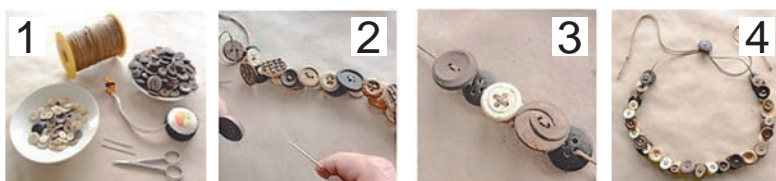
Які традиції зберігає ваша родина?
Які традиції допомагають зміцнювати здоров'я у вашій родині?

Виготовте ґудзикове намисто або браслет.

Вам знадобляться: ґудзики різних розмірів та кольорів, цупкі нитки, ножиці.

Виконуйте послідовно:

Розкажіть, кому із членів вашої родини ви подаруєте виготовлений власноруч подарунок.

Створіть лепбук «День родини». Що святкували та яких традицій дотримувалися в родинах ваших батьків, дідусів та бабусь? Чим вони запам'ятались?

ВИСНОВОК.

**Сімейні свята й традиції єднають родину.
Зберігайте традиції вашої сім'ї.**

Я ЖИВУ В УКРАЇНІ

УКРАЇНА — НАША БАТЬКІВЩИНА

ЯКІ СИМВОЛИ НАШОЇ КРАЇНИ

Із чим авторка вірша порівнює Україну? Із чим нашу Батьківщину порівняли би ви?

БАТЬКІВЩИНА

Є у сонця небо синє,
і гніздечко — у пташини.
А у кожної людини
є матуся — Батьківщина.
Наша зветься — Україна.

Ганна Чубач

Кожна країна має свій герб, прапор і урочисту пісню — гімн.

Малий Державний Герб України — **тризуб**. З найдавніших часів символ тризуб шанували як оберіг. Його зображували на старовинних монетах, печатках, посуді, настінних розписах тощо.

Поміркуйте, де сьогодні можна побачити зображення тризуба. Продовжте ряд.

Як ви гадаєте, що символізують кольори на Державному Прапорі України?

Що вам відомо про червоно-чорний прапор Національної гідності?

Цей прапор символізує національно-визвольну боротьбу за свободу й незалежність українського народу.

Послухайте з аудіо- або відеоматеріалів Державний Гімн України у виконанні митців. З поваги до гімну під час його виконання потрібно встати, а чоловікам зняти головний убір.

Поміркуйте, під час яких подій виконують урочисту пісню держави — гімн.

Знайдіть у підручнику гімн нашої країни. Хто автор слів і музики?

Заспівайте гімн нашої країни разом з воїнами Збройних Сил України.

Найбільшою річкою України є Дніпро. З давніх часів річка забезпечувала мешканців міста водою і рибою. Дніпром доставляли в Київ товари з різних країн світу.

І сьогодні Дніпро залишається джерелом водопостачання для більшості населення України.

На честь Дніпра в Україні названо місто, футбольний клуб та станцію метро в Києві.

Знайдіть і покажіть на карті річку Дніпро. Назвіть міста, які розташовані на берегах Дніпра.

Назвіть свою домашню адресу. Чому потрібно її пам'ятати?

Виготуйте аплікацію «Віддаємо свої серця Україні».

Вам знадобляться: картон для основи, кольоровий папір блакитного та жовтого кольорів, простий олівець, лінійка, клей ПВА, ножиці.

Виконуйте послідовно:

1. Користуючись шаблоном виготуйте макет карти України.
2. З паперу блакитного та жовтого кольорів виготуйте сердечка.
3. Наклейте сердечка на шаблон карти України

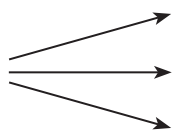

Обговоріть з однокласниками, чому саме такі кольори обрано.

Що означають ці кольори? Поміркуйте, що означає вислів «Віддаємо свої серця Україні».

Утворіть та прочитайте речення. Що в них є спільне?

Україна — наша держава.
 Батьківщина.
 країна.

ВИСНОВОК.

Україна — це наша Батьківщина, наша держава.

Прапор, герб та гімн — державні символи країни. До них потрібно ставитися з великою шаною.

ЯКА ВОНА — СТОЛИЦЯ УКРАЇНИ

Головним містом, столицею України є місто **Київ**. Київ — одне з найбільших і найстаріших міст Європи. Його вважають найзеленішим містом нашої країни. А як ви гадаєте, чому?

Чи знаєте ви, яка рослина є символом столиці України? За фото спробуйте з'ясувати це.

Центральна площа Києва — **майдан Незалежності**. Цю сучасну назву площа отримала на честь проголошення Україною державної незалежності.

День Незалежності України — державне свято, яке відзначається 24 серпня.

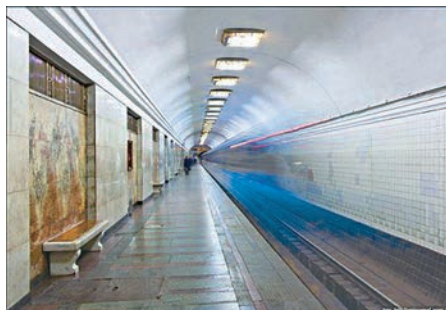
Як святкують День Незалежності у ваших рідинах? Як відзначають День Незалежності у вашому місті чи селі?

ВИСНОВОК.

Столиця нашої держави — Київ.
Свій рідний край, свою країну треба любити, цінувати й берегти.

Чи знаєте ви...

У Києві є метро. Станція «Арсенальна» — найглибша у світі!

Вестибюль станції
«Арсенальна»

ЯКА МОВА ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНЦІВ

Ми пишаємося минулим і сучасним своєї країни.

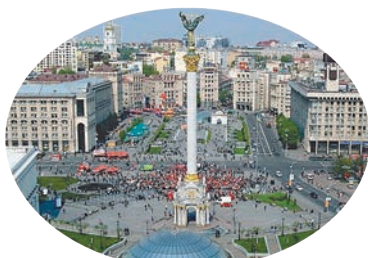
Що ви знаєте про минуле нашої Батьківщини? Імена яких видатних людей ви знаєте? Чим саме вони прославили Україну?

Тарас
Шевченко

Ліна
Костенко

Архітектурні споруди

Козацтво: від минулого до сьогодення

Кожне місто чи село України має старовинні споруди або місцини, з якими пов'язані історичні події. Старовинні храми, будівлі, пам'ятники, майдани та вулиці є нагадуванням про минуле нашої країни.

У Києві є Золоті ворота. Багато століть тому вони слугували воротами давнього міста.

В Одесі є відомі Потьомкінські сходи. Вони, як і кілька століть тому, поєднують центр міста з гаванню та морським вокзалом.

Одеса. Потьомкінські сходи Київ. Золоті ворота

Які старовинні споруди або місцини є у вашому місті чи селі? Про що розповідають пам'ятки природи та культури?

За потреби зверніться по допомогу до дорослих.

В Україні живуть українці, білоруси, кримські татари, угорці, румуни та інші. Усі вони розуміють одне одного, бо спілкуються українською мовою.

Українська мова — державна мова України.

Прочитайте слова вірша, які описують українську мову. Доберіть свої слова до слова *мова*, які б відповідали на питання *яка?*.

Ой, яка чудова,
Світла і багата
Українська мова,
Мова мами й тата!
Мова мами й тата,
Діда і бабусі.
Знаю її добре,
Ще краще навчуся.

Марійка Підгірянка

Якою мовою ви розмовляєте, навчаєтеся? Які ще мови ви знаєте?

Поясніть значення прислів'їв.

Мова — серце народу.

Для кожного його мова — найкраща й найсолодша.

ВИСНОВОК.

Мова і культура об'єднують людей в один народ. Українці пишаються своїм минулим. Ми відчуваємо повагу до людей, які прославляли і прославляють нашу країну. Історичне минуле нашої Батьківщини можна побачити в архітектурних пам'ятках міст і сіл. Оберегаймо їх від знищення!

ЯКІ Є НАРОДНІ СИМВОЛИ

СЛОВНИЧОК.

Народні сiмволи — це те, що найбільше люблять, шанують та бережуть у народі.

Які рослини і тварини є народними символами в Україні? Назвіть їх.
Які народні символи бережуть та шанують у вашому краї?

ТРАДИЦІЙНІ УКРАЇНСЬКІ СТРАВИ

варéники

борщ

голубці

галу́шки

Які ще страви української кухні ви знаєте? Які з них готують у ваших родинах? Які страви любляете? Підготуйте мініпроект «Рецепт моєї улюбленої страви».

ВИСНОВОК.

Українські народні символи — це вишиванка, рушники, ляльки-мóтанки тощо. Українці — гостинні люди. Українська гостинність та доброзичливість славляться в усьому світі.

УКРАЇНА — ЄВРОПЕЙСЬКА ДЕРЖАВА

Яку назву має наша країна? Якими словами автор вірша називає нашу країну?

Є багато країн на землі.
В них — озера, річки і долини.
Є країни великі й малі,
та найкраща завжди — Батьківщина.
І тому найдорожчою нам
є і буде у кожную хвилину
серед інших країн лиш одна —
дорога́ нам усім Україна!

Максим Петров

Розгляньте карту (див. форзац 1). Які моря омивають Україну? З якими країнами межує Україна?

Відшукайте для кожного слова свій «будиночок». Чи мають деякі слова кілька «будиночків»? Поясніть.

земляни

громадяни

співвітчизники

Ми в державі
Україна —

Ми
в Європі —

Ми на планеті
Земля —

європейці

українці

жителі країни

ВИСНОВОК.

Україна прагне миру, добра, дружби з усіма народами світу.

Я І МОЯ ГРОМАДА

МІЙ РІДНИЙ КРАЙ

Що ми називаємо рідним краєм?

ПРО УКРАЇНУ

Я тримаю у руці
Кольорові олівці.
Хочу я намалювати
Кримські гори і Карпати.
Степ і пагорби Дніпрові,
І озера, і діброви,
І веселку, і калину,
Чорне море і Дунай —
Все це наша Україна,
Наш чудовий рідний край!

Наталія Зарічна

У кожної людини є свій рідний край. Це те місце, де вона народилася і живе. Це стежина до рідної домівки, краєвиди, що милують око з дитинства. Це там, де слухали бабусину казку й мамину пісню, дідусеві байки та татові вірші.

Рідний край — найрідніший та найдорожчий.
Усі ми пишаємося своїм рідним краєм.

Розкажіть, де ви народилися. Де ви живете сьогодні? Як називається ваше місто чи село? На якій вулиці ви мешкаєте?

Назви міст і сіл мають свою історію. Деякі назви існують багато років, а деякі — сучасні. Наприклад, Київ названо на честь одного з братів — засновників міста, Кия. Львів — на честь Лева, сина засновника міста князя Данила Галицького. Назва міста Ужгород походить від назви річки Уж, на берегах якої лежить місто. Запоріжжя розташоване за порогами річки Дніпро, тому й має таку назву.

СЛОВНИЧОК.

Засновник — той, хто заснував що-небудь, поклав початок чомусь.

Пороги на річках — виступи з води.

Дізнайтеся в дорослих, як виникла назва вашого міста чи села.

Яка вулиця вашого міста чи села є центральною? Що на ній розташовано?

Назвіть свою адресу.

Відшукайте на карті (див. форзац 1) свій рідний край — область, у якій ви мешкаєте. Назвіть місто, яке є обласним центром.

Розгляньте фото й поясніть, чим відрізняються зображені на них вулиці.

У якому куточку міста чи села вам найбільше подобається бувати? Чому?

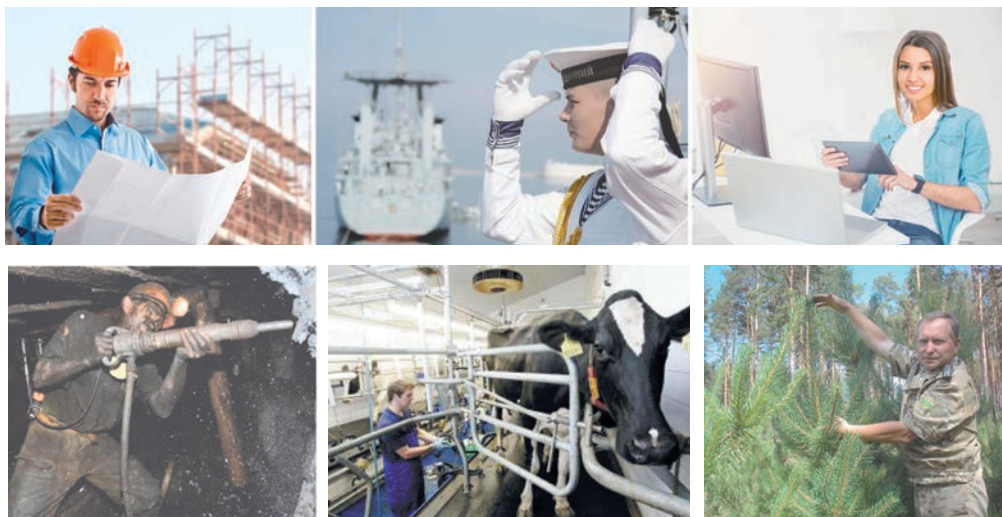

Поясніть, як ви розумієте зміст прислів'їв про рідний край. Одне з них вивчіть напам'ять.

- Усюди добре, а вдома найліпше.
- Рідний край — земний рай.
- За рідним краєм і в небі сумно.

Де працюють дорослі у вашій місцевості?
Людей яких професій найбільше у вашому
місті/селі?

Чи доводилося вам бувати у вашому
обласному центрі? Що вам найбільше
запам'яталося? Які культурні пам'ятки ви
відвідали?

ВИСНОВОК.

Оберігайте й любіть свій рідний край.

Чи знаєте ви...

Любити рідний край — означає берегти кожну вулицю і двір, хату, дерево тощо. Це означає шанувати старших і допомагати молодшим.

Щоб любити рідний край, потрібно його добре знати.

ЯКА ПРИРОДА РІДНОГО КРАЮ

Найкращим місцем відпочинку для багатьох людей є водойми: річки, озера, ставки, джерела тощо. Це — прісні водойми. У морях і деяких озерах вода солоня.

Які водойми є у вашому населеному пункті? Як вони називаються?

Яке значення мають водойми для людей?

Які риби водяться у водоймах вашої місцевості? Які птахи живуть поблизу водойм?

Разом з однокласником/однокласницею розгляньте малюнки. Розкажіть, що забруднює водойми у вашій місцевості.

Як, на вашу думку, можна вберегти водойми від забруднення?

Поясніть, чому кажуть: *Вода на лужку — сіно у стіжку.*

Відгадайте загадку.

Серед села корито
водою налито,
біля нього вербичка пухнаста
і калина гілляста.
І малеча, і дорослі
часто йдуть до нього в гості.

Разом з дорослими здійсніть екскурсію до водойми, яка розміщена у вашому краї. Опишіть водойму.

- Як називається водойма?
- Яка вона, велика чи мала?
- Якого кольору вода?
- Які рослини ростуть на березі водойми?
- Яке значення мають водойми для людей?

ВИСНОВОК.

Наявність водойми в населеному пункті — важливий чинник для життя і господарської діяльності людей. Водойми потрібно оберегати від забруднення.

Чи знаєте ви...

Ще в давнину люди селилися поблизу водойм — там, де можна було збудувати житло та здобути їжу.

*Колісний Г.
Хатинка біля
річки*

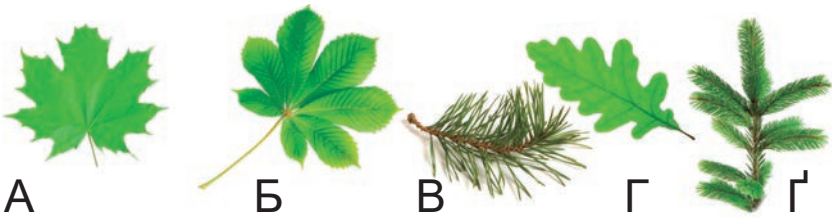
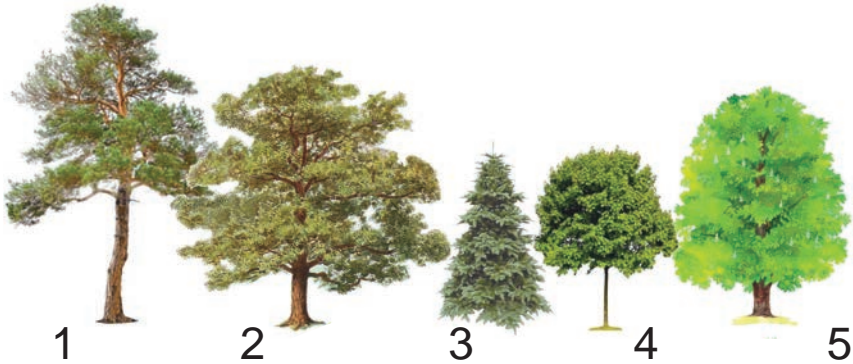
ЯКІ РОСЛИНИ РОСТУТЬ У РІДНОМУ КРАЇ

Чи є ліс у вашій місцевості? Який це ліс: листяний чи хвойний? Розкажіть про нього.

Назвіть рослини. До якої групи їх можна віднести? Об'єднайте їх у дві групи. Установіть, з якого дерева кожний листок.

Назвіть рослини лісу. Об'єднайте їх у дві групи.

Назвіть їстівні та отруйні гриби. Яких грибів не можна збирати? Чому?

Під-
березник

Білий
гриб

Бліда
поганка

Мухомор

Люди здавна помітили здатність деяких рослин лікувати хвороби людей і тварин. Такі рослини називають **лікарськими**.

Які із зображених рослин вам відомі? Що ви знаєте про їхні лікувальні властивості?

Дізнайтеся, з яких рослин ваші рідні готують чаї під час застуди.

Розгляньте під час прогулянки рослину мати-й-мачуха. Дослідіть, чому рослина отримала таку назву.

Назвіть спочатку овочеві рослини, а потім — плодово-ягідні. Які із цих культурних рослин вирощують у вас у родині?

Дізнайтеся, які овочеві рослини вирощують на полях і городах вашої місцевості. Які плодово-ягідні рослини вирощують у садах вашої місцевості?

Розгляньте фото. До якої групи належать ці рослини?

овес

пшениця

просо

ячмінь

Рослини, зображені на малюнках, називають **зерновими**. Це трав'янисті рослини.

Поміркуйте, чому виникла саме така назва.

Люди впродовж року піклуються про культурні рослини. Навесні — обробляють ґрунт і висівають рослини. Улітку — доглядають за рослинами, а з деяких з них збирають плоди. Восени — збирають урожай та орють ґрунт.

Дізнайтеся в дорослих:

- які зернові рослини вирощують на полях вашої місцевості. Назвіть їх;
- які страви готують з кукурудзи;
- з яких овочів варять борщ.

ВИСНОВОК.

У лісах нашої місцевості ростуть листяні та хвойні дерева, кущі, трав'янисті рослини, гриби: їстівні та отруйні. В Україні вирощують овочі, зернові та плодово-ягідні культури.

Чи знаєте ви...

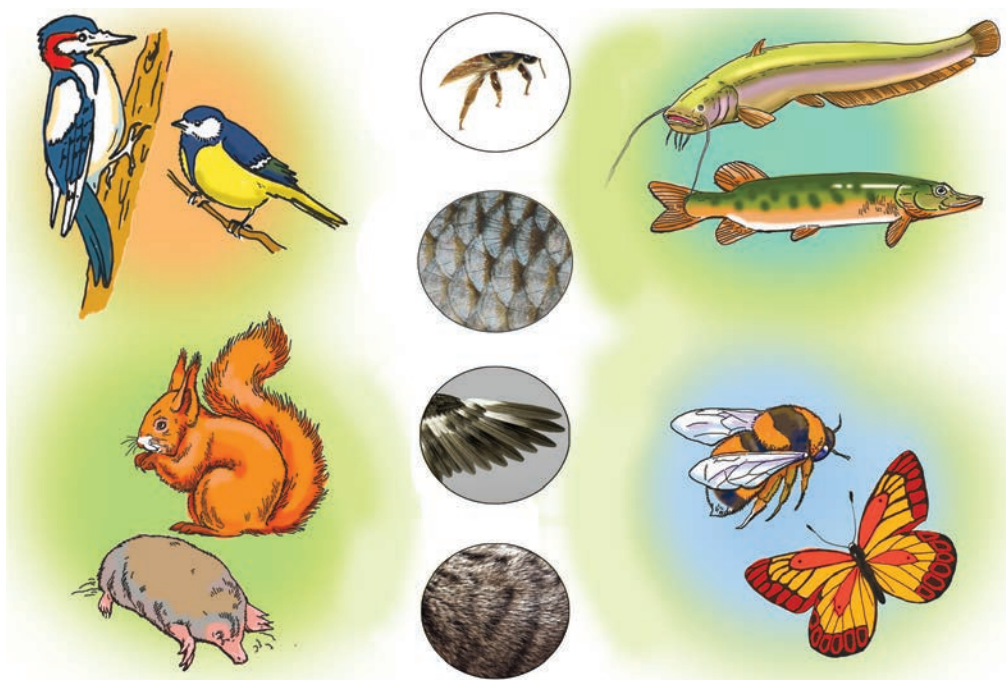
Сьогодні у світі вирощують понад сім тисяч сортів помідорів, і майже всі сорти червоного кольору. Проте також є зелені, жовті, помаранчеві, рожеві та фіолетові томати.

ЯКІ ТВАРИНИ МЕШКАЮТЬ У РІДНОМУ КРАЇ

Назвіть групи тварин. Що зображено на малюнках у кружечках? Установіть відповідність між зображенням тварин і малюнками у кружечках.

Розгляньте фото комах. Які з них мешкають у вашій місцевості? Що вам про них відомо?

Які із зображених риб водяться у водоймах вашої місцевості?

окунь

щука

лящ

карась

сом

Які птахи живуть у лісах вашої місцевості? Які — біля житла людей? Які звірі мешкають у лісах вашого краю?

Чому так кажуть: *Ластівка день починає, а соловейко його кінчає?*

Чи доводилося вам спостерігати за життям і поведінкою тварин? Яких саме?

За фото складіть розповідь про життя лелеки білого.

Українці по-різному називають лелеку — і жабоїд, і веселик, і бузько, і черногуз.

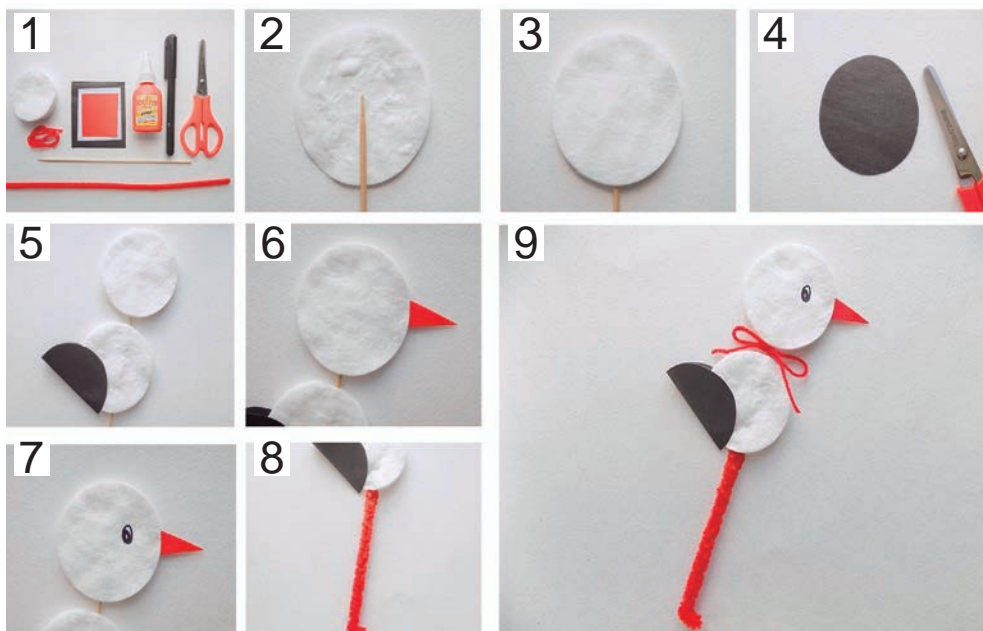
Як його називають у вашій місцевості?

Створіть улюбленого птаха українців — лелеку.

Вам знадобляться: чотири ватних диски, картон червоного та чорного кольорів, дерев'яна шпажка для барбекю, ножиці, клей, нитки червоного та білого кольорів.

Виконуйте послідовно:

ВИСНОВОК.

Тваринний світ України дуже різноманітний. У нас мешкають комахи, риби, птахи, звірі.

ЯКИХ СВІЙСЬКИХ ТВАРИН ВИРОЩУЮТЬ У РІДНОМУ КРАЇ

Пригадайте, яких тварин називають свійськими. Наведіть приклади свійських тварин.

За свійськими тваринами потрібно ретельно доглядати. Тому їх утримують у спеціально пристосованих приміщеннях — хлівах та на фермах. На молочних фермах за допомогою спеціальних механізмів доять корів, годують і напувають.

Де утримують цих тварин? Чим їх годують?

Улітку корів, коней, овець випасають на луках. Щоб було чим годувати тварин узимку, господарі та фермери заздалегідь заготовляють корми.

Свійських птахів, переважно курей, вирощують на птахофабриках. Годують і напувають птахів за допомогою спеціальних механізмів.

Дізнайтеся в дорослих, чи є у вашій місцевості тваринницькі ферми. Яких свійських тварин там вирощують?

Оберіть ознаки, які має зображена тварина.

дика тварина

живе в лісі

свійська тварина

використовують м'ясо, яйця

живе в курнику

використовують хутро

живе на даху

За зразком чи власним задумом виготовте свійських тварин з пластиліну й жолудів.

Обговоріть, де вони живуть, як зимують і чим корисні для людей.

Вам знадобляться: пластилін різних кольорів, стек, дощечка для ліплення, жолуді різних розмірів.

Виконуйте послідовно:

1. Підготуйте жолуді для роботи.

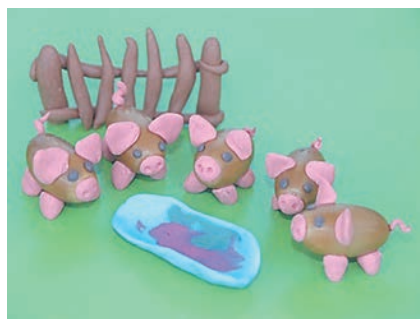
2. З пластиліну сформуєте вуха та ніжки і прикріпіть їх до жолудя.

3. Сформуєте з пластиліну ніс та хвіст і прикріпіть їх до жолудя.

4. З пластиліну синього або чорного кольору сформуєте дві маленькі горошинки та прикріпіть їх до жолудя там, де мають бути очі.

5. Сформуєте з пластиліну паркан та корито.

6. Розмістіть паркан та корито на аркуші картону (основі), розставте свиней.

ВИСНОВОК.

Корови, коні, вівці, свині, кури, гуси, качки, індики — свійські тварини, які потребують догляду. Вони дають людям продукти харчування.

ЧОМУ ПОТРІБНО ОХОРОНЯТИ РОСЛИНИ І ТВАРИН

Які дикорослі рослини з гарними квітками вам найбільше подобаються?

Напевно, вам доводилося бачити, як, повертаючись із лісу чи луки, люди несуть оберемки квітів. Особливо багато знищують конвалій, підсніжників, пролісків, дзвоників. Щороку таких рослин стає дедалі менше.

Щоб зберегти рослини, які зникають, люди занесли їх у спеціально створену **Червону книгу України**. Червоний колір — сигнал небезпеки. Він ніби закликає всіх людей: рослини в біді, допоможіть їм!

Розгляньте фото деяких рослин, занесених до Червоної книги України. Опишіть їх.

Латаття біле Конюшина червонувата Горицвіт весняний

Сон великий

СЛОВНИЧОК.

Червона книга — це перелік рідкісних рослин, грибів, тварин, які перебувають під загрозою зникнення.

З'ясуйте, які рослини, що ростуть у вашій місцевості, занесено до Червоної книги України.

У кожній місцевості є тварини, яких залишилося дуже мало. Вони зникають, бо люди на них полюють, знищують місця їхнього мешкання — ліси, луки та забруднюють річки й озера. Тому тварин потрібно охороняти. Щоб зберегти тварин, які зникають, їх заносять до Червоної книги України. На таких тварин заборонено полювати.

Розгляньте фото деяких тварин, занесених до Червоної книги України.

сорокопуд
сірий

жук-олень

зубр

рись

ведмедиця-
господиня

Чому багато видів диких тварин зникає?

З'ясуйте, яких тварин, що живуть у вашій місцевості, занесено до Червоної книги України.

Як ви гадаєте, яка користь від метеликів? Знайдіть відповідь у вірші.

НЕ ЛОВИ МЕТЕЛИКА

Просить Богдана

Оленочка:

— Ти не лови метеличка.

Крилець йому не рви,

Хай літає, хай кружляє

Понад луками чистими...

Хай милується земля

Крильцями барвистими!

Володимир Коломієць

Розгляньте фото метеликів. За якими з них вам доводилося спостерігати? Поміркуйте, чому вони мають такі назви.

павиче око

синявець ікар

лимонниця

Разом з дорослими підготуйте повідомлення про одного з метеликів.

Запропонуйте одне одному, що, на вашу думку, можна зробити для охорони рослин і тварин вашого краю, які зникають.

Як ви розумієте прислів'я: *Багато лісу — не губі́, мало лісу — бережи, нема лісу — посади?*

Разом з дорослими підготуйте розповідь про червонокнижну рослину або тварину рідного краю. Намалюйте їх. Створіть з малюнків Червону книгу рідного краю.

ВИСНОВОК.

Люди повинні дбайливо ставитися до всіх тих, з ким їм доводиться жити на нашій планеті, — рослин і тварин — та цінувати їх.

Чи знаєте ви...

У Червоній книзі сторінки різного кольору: червоні, жовті, білі, сірі. Мало аркушів зелених. На них записано назви рослин і тварин, яких людина змогла відновити, а на червоних аркушах — тих, що зникають або перебувають під загрозою зникнення. Чорні сторінки з'явилися тоді, коли на планеті Земля зовсім зникли ці види.

ЯК ПОВОДИТИСЯ У ГРОМАДСЬКИХ МІСЦЯХ

Ви відвідуєте магазини, парки, дитячі майданчики, театри тощо. Ці місця називають **громадськими**. Їх відвідує багато людей.

Існують правила поведінки у громадських місцях.

Розгляньте знаки, які можуть бути у громадських місцях. Поміркуйте, що вони означають. Чи бачили ви їх?

Що роблять діти в парку? Хто з них не дотримується правил поведінки у громадських місцях?

Розгляньте малюнок. Які громадські місця зображено на ньому? Яких правил безпеки слід дотримуватися?

- Які громадські місця ви відвідуєте?
- Яких правил поведінки в них ви дотримуетесь?
- Чому слід дотримуватися встановлених правил?

ВИСНОВОК.

Головними правилами поведінки в громадських місцях є дотримання порядку, ввічливість, взаємодопомога та повага до інших людей.

ЯК ПОВОДИТИСЯ З ПІДОЗРІЛИМИ ПРЕДМЕТАМИ. ПОВЕДІНКА З НЕЗНАЙОМЦЯМИ

Які місця для гри надворі є безпечними? Що надворі може бути небезпечним? Поясніть.

Небезпечними можуть бути покинуті та занедбані будинки. Наближатися до них небезпечно! Ні в якому разі не можна торкатися невідомих предметів, що можуть бути вибухонебезпечними.

СЛОВНИЧОК.

Вибухонебезпечний – той, що може за певних умов вибухнути. Такі знаки встановлюють військові, поліція та рятувальники там, де може бути небезпека.

Поясніть, чому не можна наближатися та перетинати місця, де встановлені такі знаки.

Інсценізуйте ситуації, зображені на малюнках.
До кого слід звернутися в кожному випадку?

● **Пам'ятайте!** Не розповідайте незнайомим людям, де ви живете та як вас звати.

Назвіть людей зі своїх кіл спілкування — сім'ї, родини, друзів та знайомих.

Чому в колі «незнайомі» — знак питання? Поясніть.

ВИСНОВОК.

Для ігор і розваг слід обирати безпечні місця.

З незнайомцями слід поводитися обачно.

Не наближайтеся та не торкайтеся незнайомих предметів.

Обов'язково звертайтеся по допомогу до знайомих дорослих.

ДО КОГО ЗВЕРТАТИСЯ В РАЗІ ВИНИКНЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ СИТУАЦІЙ

Гроза, землетрус, сильний вітер, шторм на морі, пожежа, руйнування будинку, вибух, пограбування тощо — це небезпечні ситуації.

СЛОВНИЧОК.

Небезпечна ситуація — це загроза для природи та життя і здоров'я людини.

У разі виникнення небезпечних ситуацій — не панікуйте! Якщо вдома ви залишилися одні, негайно повідомте батьків по телефону або зверніться до знайомих сусідів чи родичів. Телефонуйте у служби порятунку!

У разі виникнення **пожежі** телефонуйте за номером телефону **101**.

Щоб викликати **поліцію**, наберіть **102**.

А якщо людині стало зле, слід викликати швидку медичну допомогу за номером **103**.

До яких служб звернутися у випадках, зображених на малюнках? Якими номерами телефонів скористатися? Про що повідомити?

ВИСНОВОК.

У разі виникнення небезпечної ситуації головне — не розгубитися, а приймати правильні рішення!

Краще передбачити наслідки своїх дій. Слід бути обережними й розважливими.

ЗМІСТ

Я І НАВКОЛИШНІЙ СВІТ

Світ, який мене оточує	3
Чому рослини такі різні, яка будова рослини	3
Які бувають рослини.	6
Які рослини дикорослі, а які — культурні.	9
Які бувають тварини	13
Чим цікавий світ комах та риб	17
Чим цікавий світ птахів та звірів	20
Чому природа потребує охорони	24
Я і моє здоров'я	27
Яке наше тіло	27
Як пов'язані життєрадісність і здоров'я	32
Як пов'язані фізичні вправи і здоров'я	34
Який буває відпочинок	38
Як пов'язані харчування і здоров'я	41
Корисна їжа. Яка вона?	46

МОЄ БЛИЗЬКЕ ОТОЧЕННЯ

Я і моя сім'я	49
Яке моє найближче оточення	49
Які ваші обов'язки в сім'ї, родині	54
Що ми знаємо про наших домашніх улюбленців	56

Які матеріали людина використовує в повсякденному житті	59
Як винаходи людства змінили світ	64

Мій рід	68
Що таке родинне дерево	68
Які існують родинні традиції і свята	70

Я ЖИВУ В УКРАЇНІ

Україна — наша Батьківщина	72
Які символи нашої країни	72
Яка вона — столиця України.	76
Яка мова та культура українців	78
Які є народні символи	91
Україна — європейська держава	83
Я і моя громада	84
Мій рідний край	84
Яка природа рідного краю	88
Які рослини ростуть у рідному краї	91
Які тварини мешкають у рідному краї	95
Яких свійських тварин вирощують у рідному краї	98
Чому потрібно охороняти рослини і тварин.	101
Як поводитися у громадських місцях	105
Як поводитися з підозрілими предметами. Поведінка з незнайомцями.	107
До кого звертатися в разі виникнення небезпечних ситуацій	109

Навчальне видання

ГІЛЬБЕРГ Тетяна Георгіївна,
ТАРНАВСЬКА Світлана Степанівна,
ПАВИЧ Ніна Миколаївна

Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ

**Підручник інтегрованого курсу для 1 класу
закладів загальної середньої освіти
(у 2-х частинах)**

Частина 2

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

**Підручник безкоштовний. Надруковано згідно
з договором від 13 серпня 2024 року № FY25-08-13-01.
Продаж заборонено**

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

У підручнику використано ілюстративний матеріал з відкритих джерел інтернету, зокрема сайтів *vecteezy.com*, *depositphotos.com*. Усі матеріали в підручнику використано з навчальною метою відповідно до законодавства України про авторське право і суміжні права.

Відповідальна за випуск, редактор *Наталія Сергеева*
Обкладинка *Олександра Павленка*
Макет та художнє оформлення *Юлії Куц*
Комп'ютерна верстка *Людмили Ємець*
Коректор *Інна Борік*

ТОВ «Гене́за», вул. Генерала Алмазова, б. 18/7 (літ. В),
офіс 404, м. Київ, 01133, Україна.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 7692 від 24.10.2022..